

TNC AKTUELLT

Årgång 16(1974):6

Tekniska Nomenklaturcentralen · Box 43 041 · 100 72 Stockholm · Tfn 08-84 04 90

ANIARA OCH TEKNIKENS SPRÅK

Inför TNCs representantförsamlings höstmöte år 1958 talade Harry Martinsson om ordbildning med särskild hänsyn till det tekniska språket i Aniara. I en uppsats, **Harry Martinsson och språket**, har professor Sigurd Fries behandlat Martinssons syn på ordbildningen och skriver bl.a. följande:

Inför Tekniska nomenklaturcentralen talade Harry Martinsson 1958 — alltså efter Aniara — om den verkligen aktuella och svåra uppgiften att, som han säger, »namnsätta den ständigt växande massan nya kuggar i Tingens Hjul». Han citerar Aristoteles: »Orden betyder i sig själv intet. De är endast bärare av den betydelse vi av hävd ger dem». Men han reserverar sig med orden: »den hävden räcker inte längre, när det gäller att åskådliggöra den nutida ständigt vidgade och fördjupade vetenskapliga synen på verkligheten, särskilt som de vetenskapliga och matematiska formlerna som fångar sammanhangen inte erbjuder något språkligt grundmaterial att bygga vidare på». Hur skall man då gå tillväga? Hans svar är, att man skall nybilda och att man därvid skall använda sin fantasi och inspiration, samtidigt som man följer givna ordbildningsregler. Det sista — att man skall följa ordbildningsreglerna — vittnar om hans insikt i hur språket förnyas. Han hade ju själv förnyat det i Aniara.

Vi finner här Harry Martinsson inför Tekniska nomenklaturcentralen, undervisande dess medlemmar om hur man bäst kommer tillrätta med de tekniska termerna. Det är en något ovanlig situation för en skald. Men omotiverad var den i detta fall inte. Det var inte bara det att han hade arbetat inom samma område som Tekniska nomenklaturcentralen, i Aniara. Han var också vid den tiden ganska väl insatt i språkliga frågor, både teoretiska och praktiska. Det var nog därför naturligt för honom att välja att

INNEHÅLL

Aniara och teknikens språk.	1
Notiser	1
Projektarbete inom plan- och byggområdet . .	2
Sammandrag av TNC-artiklar 1974.	3
Register över TNC-termer år 1974	4

tala om språket, då han samma år skulle hålla ett direktörstal i Svenska Akademien — jag har redan citerat en passus ur talet. Han har länge varit medlem av akademiens språknämnd. Det förs inga protokoll i vanlig mening vid dess sammanträden. Vi kan därför inte objektivt bedöma hans insatser. Men man kan gissa, att de har utgjorts av i grunden kloka men ofta lite överraskande inlägg.

Ovanstående citat är hämtat ur den nyutkomna publikationen *Språkvårdsstudier*, se s. 2.

AILA och ASLA

AILA står för Association Internationale de Linguistique Appliquée, och dess svenska motsvarighet kallas ASLA. Ordförande i ASLA är professorn i engelska vid Göteborgs universitet, Alvar Ellegård. Föreningens arbete går ut på att tillämpa språkvetenskapens resultat direkt på praktiska problem i samhället: språkundervisning både av främmande språk och modersmålet, fackspråk, översättning, tolkning, invandrarnas språkproblem m.m.

För de olika delområdena kan bildas kommittéer: en kommitté för fackspråk leds således av Alvar Ellegård och en kommitté för terminologi av Einar Selander, TNC.

SPRÅKVÅRDSSTUDIER

Svenska språknämnden har nyligen utgivit som nr 53 i sin skriftserie, Språkvårdsstudier, en antologi sammanställd av uppsatser i tidskriften Språkvård. Ur innehållet kan nämnas:

Karl-Hampus Dahlstedt: Den nordiska språkgemenskapen

Sigurd Fries: Harry Martinsson och språket

Catharina Grünbaum: Ordet **miljö** – i olika miljöer

Bertil Molde: Språkvården och språket

Bertil Molde: De nordiska språkens ställning – nu läge, framtidsperspektiv

Einar Selander: Om att uttrycka sig exakt

Einar Selander: Teknisk terminologi – en nationell eller internationell angelägenhet

Bengt Sigurd: Språkvården i den nya kommunikationssituationen

Ny medarbetare på TNC

Den tjänst på TNC som utannonserades i bl.a. TNC-Aktuellt 1974:4 är sedan mitten av november tillsatt. Den nye medarbetaren heter Kjell Åström och har naturvetenskaplig utbildning. Han kommer att företrädesvis svara för områdena energi, värmeteknik, gasteknik och elteknik.

Terminologi för biblioteksstuderande

Vid Bibliotekshögskolan i Borås gästföreläste TNCs verkställande direktör Einar Selander den 2 oktober inför studerande på linjen för forsknings- och företagsbibliotek. Ämnet var Terminologi för fackfolk och bibliotekskunder.

Terminologicentral i Finland

Länge välvda planer på att upprätta en motsvarighet i Finland till TNC (jfr RF protokoll 1971 – 1) har nu lett till resultat. Centralen heter Suomen Teknillinen Seura och har tills vidare sitt sekretariat under adress Yrjönkatu 30, Helsinki 10.

TNC ser fram mot ett vidgat samarbete med företrädaren för terminologiarbetet i Finland. Finska termer har ju sedan länge haft plats i många av TNCs ordlistor.

PROJEKTARBETE INOM PLAN- OCH BYGG- OMRÅDET

Träbyggnadsordlista

I arbetet på en revidering och komplettering av TNC 23, se TNC-Aktuellt 1974:2, har nu en remissutgåva framtagits. Materialet omfattar 650 termer med definitioner eller bildförklaringar. Term motsvarigheter har tillförts på engelska, franska och tyska. Remissutgåvan går nu ut på remiss, bl.a. till vissa av TNCs medlemmar.

Termer i samband med SBN 75

TNC har i samverkan med Statens planverk bearbetat och samordnat termer med definitioner som är aktuella för den nya utgåvan av Svensk Byggnorm, SBN 75. I nu gällande utgåva, SBN 67, redovisas de viktigaste termerna med begreppsförklaringar under respektive kapitel avsnitt :02. I SBN 75 kommer i princip samtliga dessa termer att överföras till en separat ordlista utgiven i TNCs publikationsserie. Utländska term motsvarigheter tillförs, i varje fall på engelska. Term materialet kompletteras med termer från TNC 52, som därmed kommer att utgå.

Geoteknisk ordlista

Den geotekniska ordlista som TNC utarbetar i samråd med Svenska geotekniska föreningen, se TNC-Aktuellt 1974:2, föreligger nu i form av en remissutgåva. Hela materialet om ca 500 termer har försetts med definitioner. I flertalet fall har termerna översatts till engelska, franska, tyska, ryska och finska. Omkring en tiondel av materialet bjuder emellertid avsevärt motstånd mot sådan överföring till främmande språk. Det är en förhoppning att etablerade kontakter med utländska specialister och anknytning till ett pågående internationellt termarbete ska råda bot på detta. Remissen kan beställas från TNC.

SAMMANDRAG AV TNC-ARTIKLAR 1974

TNC publicerar mer eller mindre regelbundet uppsatser och diskussionsinlägg i olika facktidsskrifter. Varje år innehåller TNC-Aktuellt (i allmänhet nr 6) ett register över de termer som behandlats i dessa uppsatser (se s. 4). Från olika håll har önskemål framförts om att genom korta sammandrag få upplysning om artiklarnas innehåll, ett önskemål som vi gärna tillgodoser. Intresserade kan begära kopior av artiklar från TNCs sekretariat, tfn 08-84 04 90.

Under tidskriftens namn följer nummer under år 1974 och sidonummer, åtskilda av kolon.

STANDARD

1:9 Exemplet design

Frågan om terminologins internationalisering illustreras med ordparet formgivning — design.

2:12 Stor och liten, hög och låg

Svårigheten att välja lämpligt adjektiv för att uttrycka kvantitet hos en egenskap behandlas i anslutning till ett standardförslag om hårdhet hos gummi.

3:12 Geoteknik och hållfasthetsterminologi

Ett par termfrågor i den kommande geotekniska ordlistan tas upp. Skjuvning och krypning, tryck och spänning samt konsistensgränser hör dit.

4/5:15 Från av till hos

Förslag till nordisk fysikterminologi har aktualiserat frågan om prepositioner i tekniska fackuttryck. Ett försök görs att uppställa rådgivande regler för val mellan av, i och hos.

6:14 Kol och kväve i stål

De ofta diskuterade orden karbonitrering och nitrokarburering behandlas i anslutning till TNCs nya värmebehandlingsordlista.

7:14 Tre frågor om trä

Ett nytt förslag till indelning av sågat virke läggs fram. Pluralform av bräda och lånordet plywood diskuteras.

8/9:15 Ordlista för värmebehandling

Med anledning av att den nya Värmebehandlingsordlistan, TNC 57, är klar beskrivs lösningen på det termproblem som diskuterades i STA 1974:6.

10:12 Terminologiska gränsdragningar (1)

Motiv ges för att i tekniska sammanhang särskilja termerna yta och area.

ELTEKNIK

4:70 Rekommendationers makt

Två gamla TNC-rekommendationer, om kraft — energi och mätare — meter, tas upp i delvis ny belysning.

7/8:65 Digit, monitor och sond

Kommenterande definitionsförslag lämnas till rubrikens termer samt användningsegenskaper, belastningskorrigerad, sonisk transor och statisk strömställare.

11:72 Från brusvibration till kvantisering

Utom rubrikens termer definieras och kommenteras direktansluten, drift, elektronikindustri, fasdarr, isolation och isolering.

KEMISK TIDSKRIFT

10:38 TNC skriver om kemins språkfrågor

En introduktion lämnas om TNCs verksamhet, särskilt inom kemiområdet. Ordet kemiteknik behandlas.

FRÅN BYGGFORSKNINGEN

5:5 Fråga TNC om nya ord

TNCs och BFRs gemensamma satsning på terminologiarbete inom plan- och byggområdet presenteras.

BYGGNADSINDUSTRIN

13:48 Ett bygge som aldrig blir klart

En diskussion kring det ofullbordade bygget, språket, med särskild inriktning på byggfackets termer.

TEKNISK TIDSKRIFT

8:7 Dissipation ur rymden

TNC 53, Rymdordlistan, och Stig Nilssons doktorsavhandling presenteras med utgångspunkt i en gammal skrift med titeln Babels torn.

9:7 Raffineri eller raffinaderi

Olika argument förs fram för att formen raffinaderi tas upp som sidoförm till raffinaderi.

13:32 Aversion mot konversion

Användningen av orden konvertera, konversion, konvertering inom olika fackområden presenteras.

REGISTER ÖVER TNC-TERMER ÅR 1974

Fortlöpande information om behandlade termer meddelas i TNC-Aktuellt. Dessutom har TNC publicerat uppsatser och diskussionsinlägg i Elteknik, Kemisk Tidskrift, Ny Teknik, tidskriften Standard och Teknisk Tidskrift. Ca 150 termer har kommenterats mer eller mindre utförligt. I förteckningen ingår också vissa termer som inte förordas av TNC. Källan upplyser härom.

Registret leder läsaren till rätt källa och nummer. Förkortningarna har följande innebörd:

AKT	TNC-Aktuellt	NT	Ny Teknik
ELT	Elteknik	STA	Standard
KEM	Kemisk Tidskrift	TT	Teknisk Tidskrift

Efter förkortningen följer nummer under år 1974 och sidonummer, åtskilda av kolon.

abstrakt	AKT 2:5
administration	AKT 4:4
administrativ rationalisering	AKT 4:4
användningsegenskap	ELT 7/8:65
AR	AKT 4:4
area	STA 10:12
arkiv	AKT 1:5
aska	AKT 3:3
automat	AKT 3:3
av	STA 4/5:15
avdragsbild	AKT 2:5
avtal	AKT 4:4

behandling	AKT 1:5
belastningskorrigerad	ELT 7/8:65
beredning	AKT 1:5
bibliotek	AKT 1:5
blankett	AKT 2:5
brusvibration	ELT 11:72
bräda	STA 7:14
bräde	STA 7:14
bräder	STA 7:14
brätt	AKT 3:3
byggnadsplan	AKT 4:1, 2
byggplan	AKT 4:1, 2

dekal	AKT 2:5
demonstration	AKT 1:5
deskriptor	AKT 5:4
digit	ELT 7/8:65
dimension	AKT 5:4
direktansluten	ELT 11:72
dissipation	TT 8:7
dissipationsatmosfär	TT 8:7
drift	ELT 11:72

elektronikindustri	ELT 11:72
elektronisk räknare	NT 21:3, ELT 36:56
exosfär	TET 8:7
experiment	AKT 5:4

fasdarr	ELT 11:72
fickräknare	NT 18:3
formulär	AKT 2:5
fräsa	AKT 3:1
fyrkantsvirke	STA 7:14
förråd	AKT 1:5
försockring	TT 13:32

halvmetall	AKT 3:3
hammare	AKT 3:3
hejare	AKT 3:3
hos	STA 4/5:15
hyfsa	AKT 3:1
hyvla	AKT 3:1

ickemetall	AKT 3:4
indexterm	AKT 5:4
invertsocker	TT 13:32
isolation	AKT 1:2, ELT 11:72
isolering	AKT 1:2, ELT 11:72

kalkylator	NT 18:3
kemiteknik	KEM 10:38
kommunplan	AKT 4:1
kommundelsplan	AKT 4:1

konsulent	AKT 4:4	slagg	AKT 3:5
konsult	AKT 4:4	sond	ELT 7/8:65
kontrakt	AKT 4:4	sonisk transor	ELT 7/8:65
kontroll	AKT 5:4	sprängritning	AKT 4:4
konversion	TT 13:32	statisk strömställare	ELT 7/8:65
konversionselektron	TT 13:32	styrning	AKT 4:5
konverter	TT 13:32	störstorhet	AKT 5:5
konvertera	TT 13:32	system	AKT 4:5
konvertering	TT 13:32	sökterm, sökord	AKT 5:4
konverteringsfilter	TT 13:32		
konvertor	TT 13:32	ta-med-räknare	NT 18:3
krets	AKT 3:4	textbehandlingscentral	AKT 2:5
kryssfaner	STA 7:14	torkskål	AKT 3:5
kula	AKT 3:4	träff	AKT 2:5
kvalitet	AKT 5:4		
kvantisering	ELT 11:72	undersökning	AKT 1:5
		yta	STA 10:12
laboratorium	AKT 1:5		
lokal	AKT 1:5		
luftfjäder	AKT 3:4		
läkt	STA 7:14		
malm	AKT 3:4		
markanvändningsplan	AKT 4:1		
metall	AKT 3:4		
mikromineral	AKT 3:4		
mineral	AKT 3:5		
modell	AKT 4:4		
monitor	ELT 7/8:65		
mottagning	AKT 1:5		
museum	AKT 1:5		
mått	AKT 5:5		
neutronkonverter	TT 13:32		
nyckelord	AKT 5:4		
områdesplan	AKT 4:1		
plana	AKT 3:1		
planering	AKT 4:4		
planinstitut	AKT 4:1		
plank	STA 7:14		
plywood	STA 7:14		
provning	AKT 5:5		
provningsvikt	AKT 5:5		
raffinaderi	TT 9/10:7		
raffineri	TT 9/10:7		
referat	AKT 2:5		
regel	STA 7:14		
robot	AKT 3:5		
rum	AKT 1:5		
räknare	NT 18:3		
räknedosa	AKT 4:5, ELT 36:56		
räknereda	NT 18:3		
röntgenritning	AKT 4:4		